

Kinderbescherming in Nederland, Engeland en Duitsland

Hans Grietens is sinds 2010 hoogleraar Orthopedagogiek aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij doet onderzoek naar jeugdhulp en jeugdbescherming, met specifieke aandacht voor pleegzorg en kindermishandeling.

Waar richt u zich vooral op bij pleegzorg en kindermishandeling?

“Bij pleegzorg heb ik grote aandacht voor de stem van pleegkinderen, hoe zij pleegzorg ervaren en wat er volgens hen anders en beter kan. En verder voor de behoeften van pleegkinderen, voor interventies in pleegzorg, met name voor pleegkinderen met complex trauma veroorzaakt door geweld in het verleden. Daar ligt ook de verbinding met het thema kindermishandeling. Daarbij richt ik mij vooral op seksueel misbruik en ook op de stem van mishandelde kinderen.”

Een van uw projecten is Hestia. Wat houdt dit in?

“Hestia is een internationaal project in samenwerking met Duitsland en Engeland. Het gaat over het beleid inzake kindbescherming in deze drie landen, de praktijk van onderzoeken in de kindbescherming en de ervaringen van ouders en kinderen. We hebben deze landen gekozen als een eerste stap in cross-nationale vergelijkingen tussen kindbeschermingssystemen. Duitsland en Engeland zijn buurlanden met, althans op het eerste zicht, vergelijkbare systemen. Later willen we systemen uit meer landen met elkaar vergelijken.”

Hoe ver zijn jullie met Hestia?

“In de afrondende fase. We hebben beleidsanalyses gemaakt en verwerken nu de data van het dossieronderzoek – ongeveer 1200 dossiers, 400 uit elk land – en het interviewonderzoek met ouders. Deze worden gepresenteerd in artikelen, onder andere als onderdeel van proefschriften en boekhoofdstukken in de drie landen.”

Welke resultaten zijn er gevonden?

“De drie systemen van kindbescherming vertonen een aantal gelijkenissen en, meer dan we dachten, ook verschillen. Zo kent Engeland nog steeds meer een echt *child protection systeem*. Er worden minder kinderen aangemeld dan in de twee andere landen, de zaken die worden aangemeld zijn doorgaans ernstiger en worden onderzocht op evidentie (bewijs) voor kindermishandeling. Duitsland en Nederland hebben een meer *family oriented systeem*. Preventie en begeleiding van gezinnen om uithuisplaatsing te voorkomen staan centraler. Bijvoorbeeld bij de Duitse kindbescherming, het *Jugendamt*, met een breed bereik van zorgtaken, waaronder preventie van opvoedingsproblemen. Uithuisplaatsingen in Nederland en Duitsland duren gemiddeld korter dan in Engeland. Het is in deze landen vaak een tijdelijke maatregel, om erger te voorkomen. Engeland gaat doorgaans minder snel over tot uithuisplaatsing, maar ze duren wel langer en er ligt er een onderzoek naar ‘bewijslast’ achter. Over het algemeen groeien de systemen van de drie landen wel naar elkaar toe, zeker de laatste jaren.

Met de analyse van de dossiers zijn we nog bezig. Ook hier zien we gelijkenissen en verschillen. Je zou verwachten dat het beleid van een land wordt gereflecteerd in de praktijk en dus is terug te vinden in de dossiers. Dat is deels het geval, maar de praktijk komt in geen van de drie landen compleet overeen met het overheidsbeleid. Er is een marge van vrijheid voor de professional, bijvoorbeeld in hoe het onderzoek wordt gevoerd, hoe er wordt gerapporteerd en hoe de beslissing omtrent de beste woonplek voor een kind tot stand

komt. Verder hanteren de drie landen redelijk vergelijkbare definities van kindermishandeling die nauw aansluiten bij wetenschappelijke literatuur daarover, maar hebben ze vage omschrijvingen van wanneer de veiligheid van een kind in een gezin in gevaar is en er moet worden ingegrepen. Merkwaardig, maar misschien ook niet verwonderlijk. Hoe we als maatschappij denken over kindermishandeling is immers in beweging en onderhevig aan normen en waarden, dus moeilijk voor eens en altijd te objectiveren.

Tot slot zijn de ervaringen die ouders rapporteren over het kinderbeschermingssysteem vrij goed vergelijkbaar. Ouders in de drie landen zien de noodzaak van een onderzoek naar hun gezinssituatie wel in, maar vinden ook dat er veel professionals bij het onderzoek zijn betrokken, de communicatie niet altijd goed verloopt en er soms weinig gebeurt.”

Wat gebeurt er met de uitkomsten van dit onderzoek? En welk advies heeft u voor beleidsmakers – en jeugdprofessionals – in Nederland?

“Wat in dit onderzoek onder andere naar voren komt, is dat het Nederlandse systeem van kinderbescherming erg gefragmenteerd is in vergelijking met Engeland en Duitsland. Er kan gemeld worden bij Veilig Thuis en bij de Raad voor de Kinderbescherming. Dit geeft risico op communicatiefouten, want er zijn veel partijen bij betrokken. Het is belangrijk dat het beleid hiervan op de hoogte is en er rekening mee houdt. Zeker na de transformatie is de complexiteit nog meer toegenomen en zijn een goed overzicht en transparante communicatie des te belangrijker.

De uitkomsten van het onderzoek worden behalve in wetenschappelijke publicaties ook bekend gemaakt aan beleidsmakers, onder andere via factsheets. In elk land zijn de resultaten teruggekoppeld naar de organisaties die hebben meegewerkt, in Nederland bijvoorbeeld de Raad voor de Kinderbescherming.”

De stem van het kind is belangrijk in uw onderzoek. Waar pleit u voor en wat heeft u bereikt?

“Als thema voor mijn oratie in 2011 heb ik de stem van pleegkinderen in onderzoek gekozen. Ik heb gepleit voor meer onderzoek waarin pleegkinderen zelf over hun ervaringen vertellen en proberen aan te tonen hoe belangrijk dit kan zijn voor de verbetering van de pleegzorg. Ik heb ook gepleit voor andersoortig onderzoek met pleegkinderen, via methoden die beter aansluiten bij hun ontwikkelingsniveau en behoeften, en voor een betere ethische fundering van onderzoek. Als je de stem van pleegkinderen meeneemt in jouw onderzoek en hun verhalen verzamelt, ben je ook verplicht wat terug te geven en iets te doen met hun verhalen. Dat is niet altijd makkelijk, maar wel belangrijk. Pleegkinderen zijn toch een beetje een gemarginaliseerde groep rond wie het erg stil is. We weten zo weinig van hen, en zo weinig kennis over hun ervaringen komt van henzelf. Ik probeer in mijn projecten zoveel mogelijk het perspectief van

‘Uithuisplaatsingen in Nederland en Duitsland duren korter dan in Engeland’

pleegkinderen te betrekken. Hen zelf aan het woord te laten over hun ervaringen, positieve en negatieve, hun behoeften, hun moeilijkheden, de kansen die pleeggezinnen hen bieden, wat het betekent om een pleegkind te zijn, wat ze van professionals in de pleegzorg vinden en hoe ze hun toekomst zien. Dat lukt vaak, maar niet altijd. Bepaalde groepen blijven moeilijk te bereiken, zoals jonge pleegkinderen, pleegkinderen met een verstandelijke beperking of pleegkinderen met complex trauma.”

Welk advies geeft u pedagogen werkzaam in de jeugdhulp of jeugdbescherming?

“Neem kinderen altijd serieus. Neem de tijd om ze hun verhaal te laten vertellen. Verwacht niet dat kinderen een verhaal brengen zoals volwassenen dat doen, blij sensitief voor hun taal en uitdrukkingsmogelijkheden en doe iets met hun verhalen.”

tekst: Anouk Goemans

Hestia project: <http://www.projecthestia.com>

Foster Care Research Centre Groningen: <https://www.rug.nl/gmw/pedagogy-and-educational-sciences/research/pleegzorg> (gratis downloads)